

מראי מקומות- עבודה זרה כ"ח

- א. **כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת-פ רש"י**, שמסוכנת כ"כ שצריך לאמרו אם יחי' ואם ימות. והק' **הריטב"א**, מאי קמ"ל, הא ספק נפשות הוא, ופשוט דמחללין עליה את השבת. ותי' "דהא קמ"ל שאם אין כאן רופאין, וגם חולה אינו אומר כלום, כיון שהיא מסוכנת כ"כ שנראית לעינינו שצריכה רפואה ושיש בה ספק מיתה, מחללין עליה את השבת, ולא נמתין לרופאין".
- ב. **חושש הוא דלא, הא כאיב לי' טובא שפיר דמי-כ' ה תורת חיים**דמשמע מהגמ' כאן דלשון דחשש לאו כאב גמור הוא. וע"פ זה ביאר הא דאי' בעירובין דחש בראשו יעסוק בתורה וכו', חש בכל גופו יעסוק בתורה. ולכא' דברי הגמ' ק', אם חש בראשו, ובמעיו, וכ"ש בכל גופו, איך שייך לו לעסוק בתורה. וע"פ הגמ' כאן י"ל דלא הי' מרגיש שם אלא מיחוש בעלמא, ולא כאב גמור, ולכן נקט הגמ' לשון זה, ולכן שפיר יכול לעסוק בתורה, דאין לו אלא מיחוש בעלמא.
- ג. **והא אישתבע לה-הק' ה גרי"ש אלישיבז"ל** (הובא קו' ב **חשוקי חמדכאן**), הא הוי שבועה לבטל את המצוה, שהרי חייב אדם לרפא חולים מהא דכתיב והשבותו לו, וא"כ לא חל השבועה בכלל, ומה הק' הגמ'. ותי' דכיון דבשעה שנשבע עדיין לא חל המצוה עליו, שהרי עדיין לא ידע התרופה, א"כ ממילא בשעת שבועתו חל השבועה, ואף דאח"כ חל המצוה עליו, מ"מ הא כבר חל השבועה [ויש לדון בזה קצת, שהרי כל השבועה הי' נוגע אך ורק כשיודע התרופה, וא"כ לכא' כל חפצא של השבועה הי' לבטל המצוה, ויש לפלפל בזה]. עוד תי' החשוקי חמד שם ע"פ מש"כ **האגרות משה** (יו"ד ב', קנ"א), דלא מצינו שיהי' חיוב על האדם שילמוד חכמת הרפואה כדי לרפאות חולים, משום שהחיוב הוא רק להציל במה שיכול, ואם הוא כבר רופא חייב הוא לרפאות את חבריו החולים. וא"כ, י"ל דלא הי' עליו שום מצוה ללמוד מלאכת התרופות כדי לרפא חולים, וגם לא ללמד אחרים התרופות, רק דמי שיודעים איך לרפא, חייבים הם לרפאות. וע"ש עוד תירוצים לקו' זו.
- ד. **דגלי לה מעיקרא-כ' ה ריטב"א**דמכאן למדין דמי שנשבע לגוי, אפי' אם הוי באופן דהשבועה מצד עצמו אינו כלום, מ"מ, כיון שאין הגוי יודע זה, אסור לעבור על שבועתו מפני חילול השם, עד שיגלה לו קודם לכן שלא הי' שבועתו שבועה.
- ה. **ור' יוחנן היכי עביד הכי-הק' ה עבודת עבודה**, מהו קו' הגמ', לימא דר' יוחנן שילם לה שכר, ואיכא ראשונים דהיכא דשיילם שכר להרופא שפיר מותר לו להתרפא על ידו, ולכא' הוי ראי' להאוסרים, וצ"ע.
- ו. **אדם חשוב שאני-ע' ב בית יוסף**(יו"ד קנ"ה, א') שהביא מה שהשמיטו ה **רי"ף**, **הרא"ש**, ו**הרמב"ם**דין זה דאדם חשוב, ותמה עליהם, הרי ר' יוחנן סמך על זה. ותי' דאולי ס"ל דכיון דגם ר' אבהו סמך על זה ונסתכן, א"כ בכל אדם חשוב ג"כ צריך לחוש ואין מתרפא מהם. וע' **בריטב"א** דג"כ כ' כזה, דש"מ מהא דר' אבהו דאפי' ברופא מומחה ואפי' אדם חשוב צריך לחוש.
- ז. **דר' אבהו נמי רופא מומחה הוה-וק'**, ומה בכך, הא הרופא מין הוא, ואסור להתרפאות מן המין, וכדאי' לעיל (כד:). וכ' **התוס' רי"ד**דמשום דרופא מומחה הוה, משום הכי הי' ר' אבהו מתרפא ממנו, וכדאמרי' לעיל (כז). דאם הי' מומחה לרבים מותר, דזהו אפי' במינים. אולם **הריטב"א** (וכן הוא **בתוס' לעיל**, כז:) דמה דהי' מותר כאן ע"י מין הוא משום דכל האיסור רפואה ע"י מין הוא רק היכא דעושה ע"י לחש, אבל היכא דנתרפא ע"י סם מותר. וכ"כ **הרמב"ן**(לעיל כז. מתורת האדם), וביאר דכל החשש דמשכה למינות הוא רק היכא דמרפאהו ע"י המינות שלו, אבל בלא"ה אין לחוש כ"כ שנמשך אחריו.
- ח. **מאי אסותא-עכשיו** התחיל הגמ' להביא הרבה תרופות להרבה חליות. והק' ה **מהרש"א** **גיטין** (סח: ד"ה לדמא), אמאי כתבו רבינא ור' אשי כל הני רפואות בגמ', הא גנז חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים, ושבחוהו חכמים על זאת. ותי', דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות כל חלאים, אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם, משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בד' אלא ברפואתם. וכיון שניתן רשות לכתוב התלמוד, משום עת לעשות לד', שלא ישתכח התלמוד, מהאי טעמא הותר להם ג"כ לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים, כיון שאי אפשר לזכרם בע"פ, ופן ישתכחו מכל אדם, "ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות, כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למינים לשונם, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה". אולם שמעתי להעיר ממו"ר הרה"ג **ר' משה בראון שליט"א**, דמהו המקור של חכמות אלו, לכא' אין מקורן מן התורה, אלא מן החכמה שהי' לבעלי התלמוד. וא"כ, אפי' אם אמרי' דכללו בגמ' כדי להראות חכמתן, אבל לכא' אי"ז נכלל בדברי תורה, ולמה זה נקרא לימוד התורה, ולכא' בכלל לימוד התורה הוא, דהא בלא"ה ק' לומר שיכללו אותה בש"ז (וק' בפרט למה שהבאנו לקמן מה**אוצר הגאונים**, דמה שאין אנו סומכין על רפואות אלו, היינו משום דחז"ל לא היו רופאים, ומילי דעלמא הוא שראו בזמניהם), וצ"ע. **והעין יעקב**(גיטין ע.) תי' עפ"ש כ"ה **רמב"ם**בפיה"מ בפרק מקום שנהגו, דמה שהספר רפואות נגנז הוא משום דאסור להתרפאות בדברי תורה, דהיינו הלוחשות הכתובים שם, אבל אי"ז ענין לרפואות דגמרון.

- ט. **בענין עשיית הרפואות למעשה-כ' ב אוצר הגאונים** (גיטין סי' שע"ו, וכנראה שהוא תשו' ר' **שרירא גאון**), דצריכים אנו לומר דחז"ל לא היו רופאים, ומילי בעלמא שראו בזמניהם, "ולאו דברי מצוה אינון, הילכך לא תסמכון על אלין אסותא, וליכא דעביד מינהון מידעם אלא בתר דמבדיק וידע בודאי מחמת רופאים בקיאים דההיא מילתא לא מעיקא לה, וליכא דליתי נפשי' לידי סכנה", וע"ש עוד. וכע"ז כ'ר' **אברהם בן הרמב"ם** במאמר על אודות דרשות חז"ל, הובא בהקדמה לעין יעקב, ד"לא נתחייב מפני גודל מעלת חכמי התלמוד ותכונתם לשלימות תכונתם בפירוש התורה וכו' שנטען להם ונעמיד דעתם בכל אמריהם ברפואות ובחכמת הטבע והתכונה, ולהאמין אותן כאשר נאמין אותן בפירוש התורה שתכלית החכמה בידם, וכו'". ומצד השני, כ' בתשו' **חות יאיר** (רל"ד) "אי אפשר להשתמש ברפואות שזכרו רז"ל, הן מצד העדר ידיעת פירוש המלות, הם שמות העשבים דזכרו רז"ל, הן מצד העדר ידיעת כמותן ותשמישן, הן מצד דנשתנו הדורות והטבעיים, וכו'", ומדבריו מבואר דסבר דבעצם ודאי אותן רפואות מועילים. וע"ע **ביום של שלמה** (חולין פ"ח, י"ב) דכ' "שיש חרם קדמונים שאין לסמוך על רפואות התלמוד, כדי שלא להוציא לעז על חכמים הקדמונים, וכו'", וגם מדבריו נראה דנקט דבעצם הרפואות אמיתיות היו.
- י. **וסימנך רטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא-פ רש"י**, דכל הרפואות האמורות לענין האוזן אינן שוות, אלא אותן הרפואות שיש בהן דבר לח, כגון מיא וכו', מעלין לאוזן יבשה וכו'. והק' **בחי' הראב"ד**, האם נותנין סימן לדבר שלא דיבר הגמ' על זה עד הכא. וכל דאו דלא גרסי' לי', ואם גרסי' לי', היינו משום דס"ל דכיון שהם דברי רפואות, קצר את דבריו ורמזו רמז כי יש חילוק בין חולי יבש ללח.